

Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları Kursiyerlerinin Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireylere Yönelik Tutumları ve Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlik İnançları

Special Education Practices for Paid Teachers Trainee's Attitudes Towards Individuals with Special Education Needs and Self-Sufficiency Beliefs in the Teaching Profession

ÖZET

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak kadrolu özel eğitim alan öğretmeni sayısı yeterli sayıda değildir. Söz konusu ihtiyacın karşılanabilmesi için ücretli öğretmen görevlendirmesi yapılmaktadır. Ancak özel eğitimde görevlendirilecek öğretmenler Halk Eğitimi Merkezleri bünyesinde açılan Ücretli Öğretmenler için Özel Eğitim Uygulamaları Kurs programını tamamlayarak 80 saatlik sertifika almaya hak kazanan kursiyerler arasından seçilmektedirler. Bu araştırmada, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan özel eğitim öğretim hizmetleri kapsamında ücretli öğretmen olarak görev almak üzere 80 saatlik özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin, özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeyleri ve öğretmenlik öz yeterlik inançları ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ordu il genelinde açılan kurslara katılan 170 kursiyer araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği ile Öğretmenlik Öz Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla t testi, ANOVA ve korelasyon analizlerine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler neticesinde, kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumlarının çok yüksek, öğretmenlik öz yeterlik inançlarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeyleri ile öğretmenlik öz yeterlik inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ücretli Öğretmenlik, Özel Eğitim, Tutum, Öz Yeterlik İnanç

ABSTRACT

The number of teachers with special education to work with students with special education needs is not enough. A paid teacher is assigned to meet the need. However, the teachers to be assigned in special education are selected from among the trainees who are eligible to receive a 80-hour certificate by completing the paid teachers Special Education applications course Program opened within the Public Education Centers. In this research, it is aimed to examine the attitude levels of 80-hour special education practice trainees to serve as paid teachers within the scope of special education training services offered to students with special education needs and the beliefs of self-efficacy of teaching and the relationship between them. 170 trainees participating in the courses opened throughout the province constitute the study group of the research. In the research, as a data collection tool, the attitude scale for individuals with special education needs and the teaching Self-sufficiency scale were used. The resulting data was subjected to t-testing, ANOVA and correlation analysis through the SPSS program. As a result of the analyzes, it was concluded that the attitudes of the trainees towards individuals with special educational needs are very high and the self-efficacy beliefs of teaching are high. In addition, it was concluded that there was a statistically significant, positive-oriented very high level of relationship between the levels of attitudes towards individuals with special educational needs and the beliefs of teaching self-efficacy.

Keywords: Paid Teaching, Special Education, Attitude, Self-Sufficient Belief

GİRİŞ

Bireyler için öğrenme, doğumla birlikte başlayan ve yaşamın son anına kadar devam eden bir süreçtir denilebilir. Yaşamın tamamında yer alan öğrenmenin, kolay, etkin ve hızlı biçimde gerçekleşmesini sağlamak, bireylerin öğrenme gereksinimlerini karşılamak üzere eğitim sistemi ve uygulama alanı olarak okullar tesis edilmiştir (Sezgin ve Sönmez, 2018). Bu bağlamda; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim gibi her kademe ve türde açılmış olan okulların birbirinden farklı özel hedeflere ulaşmaları, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini karşılamaları beklenir. Örneğin, ilkokullarda temel akademik beceriler kazandırılmaya çalışılırken mesleki ve teknik liselerde öğrencilere bir meslek alanına ilişkin ön bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır ve öğrencilerin bu yönüyle eğitim almalarına dönük faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Özetle eğitim sistemi, bireylere

Abdurrahman Karakoç¹

How to Cite This Article

Karakoç, A. (2023). "Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları Kursiyerlerinin Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireylere Yönelik Tutumları ve Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlik İnançları" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:112; pp:7171-7183. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.69903>

Arrival: 08 April 2023
Published: 30 June 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, Ordu, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0054-4289

gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmak suretiyle; bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini, geleceğin inşa edilmesini ve toplumsal refaha ulaşılmasını hedefler (Karadağ ve Balkar, 2015).

Bireylerin bugünü inşa etmeleri ve geleceği şekillendirmeleri alacakları eğitim ile sahip olacakları bilgi, beceri ve tutuma bağlıdır. Yaşam boyunca birçok engelle karşı karşıya kalınmakta, ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Konforlu bir yaşam alanı oluşturabilmek için ise bu engellerin aşılması ve ihtiyaçların giderilmesi gerekmektedir. Bireylerin sahip olacakları bilgi, beceri ve tutumlar, yaşam içerisinde karşı karşıya kalınacak engellerin aşılmasında ve ihtiyaçların karşılanmasında anahtar unsurlardır denilebilir. İhtiyaçların giderilmesi bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri de sağlayacak bir meslek sahibi olmaya bağlıdır. Böylelikle toplum içerisinde yer alan bireylerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması, varlıklarının sürdürülmesi mümkün olabilecektir (Altınışik ve Peker, 2012). Sahip olunması gereken bilgi beceri ve tutum sadece sosyal yaşam alanı için değil aynı zamanda mesleki yaşantı bakımından da önemlidir. Hem bir meslek sahibi olunabilmesi hem de sürdürülen meslek yaşantısı içerisinde başarılı olunması aynı ölçüde yeterliğe sahip olmayı gerektirir. Tüm bu açıklamalar öğretmenlik mesleği içinde geçerlidir. Hatta öğretmenlik mesleğinin bireylerin ve toplumun geleceğinin şekillendirilmesi görev ve sorumluluğu düşündüğünde daha yoğun bir çaba ve özveri gerektirdiği söylenebilir.

Eğitim sisteminin belirlenen hedeflere ulaşmasında öğrencilere sunulan program içeriği oldukça önemlidir (Töremen, 2010). Öyle ki bireylere sunulacak uygun içerikteki programlar ve nitelikli bir eğitim öğretim süreci, bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleriyle birlikte toplumsal gelişimin önünü açacak ve refah elde edilebilecektir. Tüm bu süreçte bireylerin gelişimlerinin sağlanması için oluşturulan örgüt yapısı içerisinde rol modeli olan öğretmenlerin birer uygulayıcı olarak sahip oldukları bilgi, beceriler ve mesleğe ilişkin tutumları da oldukça kritik öneme sahip bir unsurdur (Abide, 2020). Bu aşamada öğretmen yetiştirme politikaları dikkate alınması gerekli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de, Eğitim Fakültesi’nde dört yıllık lisans düzeyinde öğrenim gören adaylar arasından Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sonuçlarına bağlı olarak puan üstünlüğüne dayalı ve branşlar bazında ihtiyaç duyulan sayıda öğretmen ataması yapılmaktadır. Ayrıca, pedagojik formasyon sertifika eğitimi programlarını tamamlayan diğer fakülte mezunları da 20 Şubat 2014 tarihli ve 9 sayılı “Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları Kararı” çerçevesinde atanabilmektedirler (HÜEF, 2017). Bu yapı içerisinde tüm branşlarda ihtiyaç duyulan sayıda öğretmen olduğunu söylemek güç olacaktır. Nitekim ihtiyaçların giderilmesi için eğitim sistemi içerisinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 89.maddesine dayanılarak ücretli öğretmen istihdam tipinde öğretmenler görevlendirilmektedirler (Özkal Sayan ve Berk, 2020).

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan evde eğitim, hastane sınıfı dahil olmak üzere özel eğitim sınıfları ve okullarında görevlendirilmek üzere öğretmen ihtiyacı yaşanmaktadır. Yeterli sayıda kadrolu özel eğitim öğretmeninin olmaması ihtiyacın giderilmesi adına yeni arayışları gerekli kılmış ve alternatif yöntemler ile öğretmen ihtiyacı giderilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda; 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği esas alınarak Yaygın Eğitim Kurumları Çerçeve Kurs Programı dahilinde 2.02.04.01.032 kodlu “Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları Kursu” düzenlenmektedir. Adı geçen kursa aşağıda yazılı şartlardan birini taşıyan herkes katılabilmektedir (MEB, 2018).

- ✓ Eğitim fakültesinden mezun,
- ✓ Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon Programı/Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programından birini başarıyla tamamlamış,
- ✓ Üniversitelerin lisans veya ön lisans programlarından mezun,
- ✓ Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olanların, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca yüksek öğrenimlerinin ve/veya pedagojik formasyon belgelerinin yurt içindeki yükseköğretim kurumlarına veya programlarına denkliği kabul edilmiş olanlar,
- ✓ Emekli öğretim görevlileri veya emekli öğretmenler katılabilmektedirler.

Adı geçen ve yukarıda başvuru koşulları yazılı “Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları Kursu” programına katılarak ücretli öğretmen olarak görevlendirilecek olanların bir kısmının eğitim fakültesi mezunu olmadıkları, pedagojik formasyon sahibi olmadıkları hatta lisans mezunu olmadıkları değerlendirildiğinde; özel eğitim öğrencilerinin başta öz bakım becerileri olmak üzere diğer gelişim alanlarında ve akademik becerilere ilişkin öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterlikte olmalarının kritik önemi öne çıkmaktadır denilebilir.

Normal koşullar altında Eğitim Fakültesi mezunu olup mesleğin içerisinde olan öğretmenlerin bile sahip olması beklenen pek çok yeterlik bulunmakta iken öğretmenlik mesleğine kaynaklık edecek lisans düzeyinde bir eğitim

almadan sadece 80 saatlik bir kurs programı ile özel eğitim öğretmeni ihtiyacının giderilmeye çalışılması mevcut koşullarda zorunlu olarak işletilen bir seçenek olmakla birlikte bu durumun özel eğitim öğrencilerinin gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığına ilişkin sonuçlar ortaya koyacak olması bakımından bu araştırmanın yürütülmesi ve elde edilecek bulguların oldukça önemli olduğu değerlendirilebilir.

Eğitim sisteminin genel ve özel amaçlarına ulaşılması, sistemin ana unsuru olan öğretmenlerin mesleki yeterliklerine bağlıdır. Bireylerin öğrenme gereksinimlerini gidermekle görevli öğretmenlerin mesleki yeterlikleriyle birlikte süreç içerisinde ne oranda etkin ve verimli oldukları elde edilmesi umulan eğitsel başarının temel belirleyicisidir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olunan mesleki bilgi, beceri ve tutum, bireysel gelişimin elde edilmesi dolayısıyla da eğitim sisteminden umulan çıktılara ulaşılması açısından son derece önemlidir. Öğretmenlerin sahip olmaları beklenen mesleki yeterliklerin değişen koşullara bağlı olarak güncellenmesi gerektiği söylenebilir. Bunu yanında öğretmenlerin sahip olmaları umulan yeterliklerin neler olduğu ya da olması gerektiği de tartışmalı bir alandır (Kaya ve Kartallıoğlu, 2010). Bu çerçevede, Milli Eğitimin Bakanlığı, öğretmenlerin sahip olması gerekli olan mesleki yeterlikleri "Genel Yeterlikler" ve "Özel Alan Yeterlikleri" şeklinde iki başlıkta toplamıştır (ÖYEGM, 2010).

Öğretmenlerin sahip olmaları gerekli bilgi ve beceriler, bireylerin öğrenme gereksinimlerinin karşılanabilmesi ve toplumsal hedeflere erişilebilmesi ölçütleri de dikkate alınmak sureti ile düzenlenmiştir (MEB, 2020). Buna paralel olarak yaygın eğitim kapsamında Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan Ücretli Öğretmenler için Özel Eğitim Uygulamaları Kursu ile de özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışmak üzere görevlendirilecek ücretli öğretmen adayı kursiyerlere temel düzeyde bilgi, beceri ve tutum kazandırılması amaçlanmaktadır. Toplam 80 saat olarak planlanan kurs programına dahil olacak kursiyerlerin;

- ✓ Özel eğitime ilişkin etik değerleri kavramaları
- ✓ Özel eğitime ilişkin yasal düzenlemeleri öğrenmeleri
- ✓ Özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük olumlu tutum geliştirmeleri
- ✓ Bireysel farklılık yaklaşımlarını öğrenmeleri
- ✓ Eğitsel-davranışsal ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanabilmeleri
- ✓ Bireysel farklılıklara bağlı olarak program uyarlayabilmeleri
- ✓ Yetersizlik türlerini ve özelliklerini öğrenmeleri
- ✓ Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirmeyi öğrenmeleri
- ✓ Sınıf yönetimine ilişkin yöntem ve tekniklerini uygulayabilmeleri
- ✓ Dil ve iletişim becerileri yöntem ve tekniklerini kullanabilmeleri
- ✓ Özel eğitimde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerini öğrenme ve uygulayabilmeleri
- ✓ Beceri ve kavram öğretimi için kullanılan yöntem ve tekniklerini öğrenmeleri ve uygulayabilmeleri
- ✓ Aile eğitiminin amacını, önemini, gerekliliğini ve temel ilkelerini benimsemeleri hedeflenmektedir.

Mesleğin icrası ve başarılı sonuçlar elde edilmesi bakımından öğretmenlerin sahip oldukları alan bilgisiyle birlikte öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve öz yeterlik inancına sahip olmayı gerektirmektedir. Öğretmenlik mesleğine dönük hissedilen tutum düzeyi, beklenen mesleki başarının başat belirleyici unsurudur (MEB, 2007). Öğretmenlerin mesleğe dönük tutumları bu denli önemli iken diğer taraftan araştırma konusu bağlamında ücretli öğretmenlik yapması muhtemel kursiyerlerin, özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumları da hedeflere ulaşılmasında belirleyici bir unsurdur denilebilir. Yenilmez ve Özabacı (2003)'ya göre tutum, bireylerin çevrelerinde gerçekleşen olaylara anlam yüklemeleriyle birlikte görülen duygu ve hislerdir. Tutum kavramının genel anlamına ilişkin İnceoğlu (2011) ise "bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilim" tanımlamasında bulunmaktadır.

Bireylerin kendilerini değerli hissetmeleri ya da hissetmemeleri başta yakın çevre olmak üzere çevrelerindeki diğer bireylerle geliştirilen sosyal ilişkilerin niteliğine bağlıdır (Özyürek, 2013). Bu nedenle özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin kendilerini değersiz hissetmemeleri onlarla yakın etkileşim içerisinde olan bireylerin olumlu tutum içerisinde olmaları oldukça önemlidir denilebilir. Özellikle özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle çalışan öğretmenlerin özel eğitim ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere dönük olumlu tutum içerisinde olmaları son derece kritiktir (Yaralı, 2015). Dolayısıyla özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin özel eğitime

dönük tutum içerisinde olmaları ve özel eğitim öğrencileriyle verimli biçimde çalışabilecek mesleki yeterlik inancına sahip olmaları beklenir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin bu tutum ve yetkinlikte olmaları, akranlarına oranla gelişimsel gerilik yaşayan öğrencilerin öğrenme açıklarının giderilmesi ve akranları ölçüsünde değilse bile kendi potansiyelleri çerçevesinde en üst düzeyde gelişim göstermeleri açısından olmazsa olmazdır denilebilir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler, yetersizlikten etkilenme düzeylerine bağlı olarak farklı gelişimsel özellikler sergilemektedirler ve bağımsız yaşam becerisi kazanabilmek için nitelikli bir özel eğitim hizmetinden yararlanmak durumundadırlar. Bu bağlamda; yetersizlikten etkilenmiş özel eğitim öğrencilerinin fırsat eşitliği ilkesine uygun biçimde özel olarak yetiştirilmiş personel ve geliştirilmiş eğitim programlarından yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu türden nitelikli bir özel eğitim hizmetinin sunulması, öğrencilerin gelişimlerini sağlayabilmenin koşulu olmasının yanında Anayasal bir haktır (TBMM, 1982).

Araştırmaya konu özel Eğitim Uygulamaları Kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük tutum düzeyleri olağan bir şekilde birbirinden farklılıklar gösterecektir. Öyle ki Dalaman (2021), kişilerin sahip oldukları tutumlarının, yaşanan duygusal faktörlere bağlı olduğunu, sergilenen davranışların davranışsal faktörlere bağlı olduğunu, öğrenme ve inanca sahip olmanın ise bilişsel faktörlere bağlı olduğunu aktarmaktadır. Dolayısıyla, belki de daha önce yakın çevresinde hiç özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci ya da engelli bireyle etkileşim içerisinde bulunmamış kişiler ile yakın çevresinde özel birey ya da bireyler olan kişilerin tutum ve davranışları arasında farklılıklar olacağı ön görülebilir. Ayrıca bu durumda olan kursiyerlerin söz konusu özelliklere sahip çocuklara öğretmenlik yapacakları düşünüldüğünde tutumla birlikte mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri de daha yoğun bir anlam kazanacaktır.

Öz yeterlik, bireylerin belirli bir alanda sergilenmesi gerekli olan becerileri tasarlayarak yerine getirebilme kapasitesine dair kendisini değerlendirmesi ve duyduğu inançtır (Bandura, 1997; akt. Korkut, 2009). Başka bir tanımlamaya göre ise bireylerin bir alana ilişkin yetkinliğinden ziyade o alana ilişkin kendisine, yapabileceğine ilişkin inancıdır (Tschannen Moren ve Hoy, 2001; akt. Çetinkaya, 2019). Bu tanımlamalardan hareketle özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak olan öğretmenlerin, öğrencilerin öncelikli gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde mesleki yeterliğe ve özel eğitim alan bilgisine sahip olduğuna duyacağı inançtır denilebilir. Öz yeterlik inancının, bireylerin yerine getirmek durumunda oldukları işlerinde başarılı olmalarına hizmet edecek nitelikte motivasyon sağlayan ve gayretli bir biçimde işe yönelimi artıran etkileri söz konusudur (Üredi ve Üredi, 2005). Söz konusu yeterlik inancına sahip olmayan; mesleğin gerekleri ve kendisinden beklenenleri gerçekleştirebileceğine ilişkin kuşkuları olan öğretmenlerin özel eğitim öğrencilerinin öğrenme gereksinimlerini karşılayabileceğini söylemek zor olacaktır. Özel eğitim ihtiyacı olan ve zor diyebileceğimiz öğrencilerle birlikte çalışan öğretmenlerin, sınıf yönetimi başta olmak üzere öğrencilerin gelişimlerine dönük umulan düzeyde sonuçlar elde edilebilmesi öğretmen öz yeterlik düzeyi ile doğrudan ilgilidir (Fives, Hamman ve Olivarez, 2005; akt. Karabulut, Yandı ve Kaya, 2019).

Öğretmenlik mesleğine ve her koşulda öğrencilere dönük tutum ile öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inancına sahip olmak öğretmenlerin mesleki başarılarına katkı sağlayacak ve öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinden en üst düzeyde yararlanmalarını sağlayacak özelliklerdir (Alım ve Bekdemir, 2006). Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak olan öğretmenler diğer branş öğretmenlerine oranla daha yoğun bir çalışma içerisinde olmaları gerekmektedir. Çünkü öğrencilerle daha yakından ve daha fazla vakit harcayarak çalışmalarını gerekmektedir (Jennett, Harris ve Mesibov 2003; akt. Karabulut, Yandı ve Kaya, 2019). Halk Eğitimi Merkezleri tarafından açılan Ücretli Öğretmenler için Özel Eğitim Uygulamaları Kursu'na katılan kursiyerlerin, kursu başarı ile tamamlamaları halinde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalışacak muhtemel öğretmen adayları oldukları düşünüldüğünde; özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük tutumlarının belirlenmesi, öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançlarının belirlenmesi, tutum düzeyleri ile öğretmenlik mesleği öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin saptanmaya çalışılması araştırmacılar ile uygulayıcılar açısından önemli olduğu değerlendirilen sonuçlar ortaya koyacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ücretli öğretmenler için özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inanç düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır

1. Kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük tutumları nasıldır?
2. Kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük tutumları;
 - a. Öğrenim düzeyi

- b. Mezun olunan fakülte türü
- c. Aile içinde ya da yakın çevrede özel eğitim ihtiyacı olan birey olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Kursiyerlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançları nasıldır?
4. Kursiyerlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançları;
 - a. Öğrenim düzeyi
 - b. Mezun olunan fakülte türüne bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük tutumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançları arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin mevcut yetersizliklerine bağlı olarak akranlarına oranla gelişimsel gerilik sergilemeleri onlarla daha yoğun bir öğrenme öğretme süreci planlanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun yanında özel eğitimde çalışacak öğretmenlerin, öğrencilerin gerek öz bakım gerek sosyal ve iletişim becerileri gerekse akademik becerileri geliştirmeye dönük çalışmalar planlayarak uygulayabilme yeterliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum söz konusu öğretmen adaylarının hem özel eğitime ilişkin mesleki alan bilgisine sahip olmalarını hem de bu tür bir çabayı ortaya koymanın ön koşulu diyebileceğimiz özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük olum bir tutuma sahip olmayı gerektirmektedir. Aksi halde istenilen gelişim elde edilemeyecek, başarısızlık durumu öğretmelerde mesleki tükenmişliğe yol açacaktır (Köse, 2022). Daha önemlisi ise sahip olduğu yetersizliğe bağlı olarak gelişimsel gerilik gösteren ve yoğun özel eğitim desteğine ihtiyaç duyan özel eğitim öğrencilerinin öğrenme gereksinimlerinin giderilebilmesinin önü kapanmış olacaktır. BU bağlamda özel eğitim öğrencileri ile çalışacak farklı istihdam tipinde de olsa her öğretmenin ya da öğretmen adayının, özel eğitim öğrencilerine dönük olumlu tutum ve mesleki öz yeterlik inancına sahip olması beklenmektedir.

Bu araştırmanın, yukarıda ifade edilen nedenlere bağlı olarak; elde edilecek bulguları ve ulaşılabilecek sonuçları itibarıyla önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Öyle ki ulaşılabilecek sonuçlar araştırmacı ve uygulayıcılara referans olacak, başkaca araştırmalara ve uygulamalara kaynaklık edecektir.

Sayıtlar

Araştırmada, veri toplama araçlarının araştırma amacına hizmet edecek nitelikte veri toplamaya elverişli olduğu, çalışma grubunda yer alan kursiyerlerin verdikleri cevaplarında samimi oldukları varsayılmıştır.

Sınırlılıkları

Araştırma, 2022 yılından sonra düzenlenen Ücretli Öğretmenler için Özel Eğitim Uygulamaları Kursu'na katılmış kursiyerler ve kursiyerlerin veri toplama aracındaki maddelere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, ücretli öğretmenler için özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inanç düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında yürütülen araştırma için betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeli benimsenmiştir. Tarama modeli, geçmişte veya halen var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemeye çalışan bir yaklaşımdır (Karasar, 2020).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022 yılı ve sonrasında Ordu ili genelinde Halk Eğitimi Merkezlerinde açılmış Ücretli Öğretmenler için özel Eğitim Uygulamaları Kurs Programına katılan kursiyerler oluşturmaktadır.

Çalışma grubundaki kursiyerlerin sahip oldukları demografik farklılıklar Tablo 1'de aktarılmıştır.

Tablo 1. Çalışma grubundaki kursiyerlere ait değişkenlere

<i>Değişken</i>	<i>Değer</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Eğitim düzeyi	Ön Lisans	16	9,4
	Lisans	129	75,9
	Lisansüstü	25	14,7
	Toplam	170	100,0
Mezun olunan fakülte türü	Yüksek Okul	19	11,2
	Diğer fakülteler	55	32,4
	Eğitim Fakültesi	96	56,5
	Toplam	170	100,0
Aile içinde ya da yakın çevrede özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci olup olmadığı	Evet, var	58	34,1
	Hayır, yok	112	65,9
	Toplam	170	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubundaki 170 kursiyerin 16’sı ön lisans, 129’u lisans ve 25’i lisansüstü derecesinde mezuniyete sahiptir. 96 kişi Eğitim Fakültesi mezunu, 55 kişi Eğitim Fakültesi haricindeki diğer fakültelerden mezun ve 19 kişi ise Yüksek Okul mezunudur. Son olarak araştırmaya dahil olan katılımcıların 58’inin aile ya da yakın çevresinde özel eğitim ihtiyacı olan birey varken 112 kişinin yoktur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Yararlı (2015) tarafından geliştirilen “Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Bir Tutum Ölçeği” ve Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Öğretmen Özyeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca çalışma grubunda yer alan katılımcıların bilgilerini toplamak üzere de 3 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Bir Tutum Ölçeği, “Beğeni” boyutu (6 madde), “Duyarlık” boyutu (3 madde) ve “Olumsuz Tutum” (4 madde) olmak üzere 3 boyut ve toplam 13 madde içermektedir. “Olumsuz Tutum” boyutunda yer alan maddeler ters kodlanmıştır. Ölçek 5’li likert tipte bir ölçektir ve maddelere verilecek cevaplar “Kesinlikle katılmıyorum (1) ile “Kesinlikle katılıyorum” (5) aralığındadır. Ölçekten alınabilecek puanların yüksek olması özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutumun daha olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

Cronbach α katsayılarının “Beğeni” boyutunda .803, “Duyarlık” boyutunda .812, “Olumsuz Tutum” boyutunda .712 ve ölçek genelinde .841 olduğu saptanmıştır (Yaralı, 2015). Bu sonuçlar; “Olumsuz Tutum” boyutunun oldukça güvenilir, “Beğeni” ve “Duyarlık” boyutları ile ölçek genelinin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Öğretmen Özyeterlik Ölçeği, “Öğrenci Katılımı”, “Öğretim Stratejileri” ve “Sınıf Yönetimi” boyutlarının her birinde 8 madde olmak üzere toplam 24 madde ve 3 boyutludur. Ölçek “yetersiz” – “çok yeterli” aralığında 9’lu likert şeklinde puanlanan yapıdadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 1 en yüksek puan 216 olacaktır. Ölçekteki puan düzeyleri için 8-9 çok yeterli, 6-7 oldukça yeterli, 4-5 biraz yeterli, 2-3 çok az yeterli ve 1 yetersiz şeklindedir. Ölçeğin alt boyutlarından veya ölçek genelinden alınacak yüksek puan, alt boyutta belirlenmek istenen özellik ve öz-yeterlik bakımından yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir (Karabulut, Yandı ve Kaya, 2019).

Cronbach α katsayılarının “Öğrenci Katılımı” boyutunda .82, “Öğretim Stratejileri” boyutunda .86, “Sınıf Yönetimi” boyutunda .84 saptanmıştır (Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya, 2005). Bu sonuçlar; tüm boyutların ve ölçek genelinin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri ücretli öğretmenler için özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinden online form aracılığı ile toplanmıştır. Dijitalleşen dünyada bu yolla veri toplanması zaman tasarrufu sağlamakla birlikte çalışma grubunda yer alacak kişilere kolay erişim imkânı sunmakta ve ekonomik açıdan da avantaj sunmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada online form aracılığı ile toplanan cevaplar sayısal olarak kodlanarak SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin normallik testleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinden elde edilen verilerin çarpıklık değeri -.652 basıklık değeri 1,705 ve Öğretmenlik Öz Yeterlik Ölçeğinden elde edilen verilerin çarpıklık değeri -.110 basıklık değeri ,597 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar araştırmada parametrik testlerin yapılmasının uygun olacağını göstermektedir. Sonuç olarak araştırma verilerinin analizlerinde farklılaşmaları belirlemek üzere t-testi ve ANOVA testi, korelasyon analizi için ise Pearson Momentler Çarpımı analizi kullanılmıştır.

Elde edilen ortalama puanların yorumlanmasında kullanılan aralık ve değerler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçek cevaplarının puan aralığı değerlendirme tablosu

Değer Aralığı	Düzyer
1,00 – 1,80	Çok düşük düzey
1,81 – 2,60	Düşük düzey
2,61 – 3,40	Orta düzey
3,41 – 4,20	Yüksek düzey
4,21 – 5,00	Çok yüksek düzey

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcı cevaplarının analizi sonucunda elde edilecek bulguların değerlendirilmesi ve yorumlanmasında; 1,00-1,80 puan aralığı çok düşük, 1,81-2,60 puan aralığı düşük, 2,61-3,40 puan aralığı orta, 3,41-4,20 puan aralığı yüksek ve 4,21-5,00 puan aralığı çok yüksek düzey olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeylerine ilişkin bulgular

Veri toplama aracına verilen cevapları çerçevesinde, kursiyerlerin özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeyleri

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Bir Tutum Ölçeği Boyutları	n	\bar{x}	s
Beğeni	170	3,82	,618
Duyarlık		4,33	,634
Olumsuz Tutum		4,19	,756
Ölçek Geneli		4,05	,528

Tablo 3’de görüldüğü gibi katılımcıların özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeyleri “Beğeni” boyutunda yüksek ($\bar{x}=3,82$), “Duyarlık” boyutunda çok yüksek ($\bar{x}=4,33$), “Olumsuz Tutum” boyutunda yüksek ($\bar{x}=4,19$) ve ölçek genelinde yüksek ($\bar{x}=4,05$)’tir.

Katılımcıların özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeylerinin bazı değişkenlere bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen analiz bulgularına aşağıda tablolar içerisinde yer verilmiştir.

Kursiyerlerin özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeylerinin öğrenim düzeyi değişkenine bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumlarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA testi

Boyut	f, \bar{x} ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları						
	Öğrenim Düzeyi	n	\bar{x}	s	Var. K.	KT	df	KO	F	p	Farklar
Beğeni	(1) Ö. Lisans	16	4,22	,573	G. Arası	3,879	2	1,939	5,33	,006	1>2
	(2) Lisans	129	3,74	,603	G. İçi	60,722	167	,364			
	(3) Y. Lisans	25	3,96	,619	Toplam	64,601	169				
	Toplam	170	3,82	,618							
Duyarlık	(1) Ö. Lisans	16	4,41	,509	G. Arası	1,739	2	,870	2,18	,115	
	(2) Lisans	129	4,28	,668	G. İçi	66,371	167	,397			
	(3) Y. Lisans	25	4,56	,468	Toplam	68,110	169				
	Toplam	170	4,33	,634							
Olumsuz Tutum	(1) Ö. Lisans	16	4,60	,397	G. Arası	3,177	2	1,589	2,83	,061	
	(2) Lisans	129	4,13	,773	G. İçi	93,451	167	,560			
	(3) Y. Lisans	25	4,21	,779	Toplam	96,628	169				
	Toplam	170	4,19	,756							
Ölçek Geneli	(1) Ö. Lisans	16	4,38	,391	G. Arası	2,698	2	1,349	5,06	,007	1>2
	(2) Lisans	129	3,99	,524	G. İçi	44,507	167	,267			
	(3) Y. Lisans	25	4,17	,541	Toplam	47,204	169				
	Toplam	170	4,05	,528							

Tablo 4’te görüldüğü gibi kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumları “Duyarlık” ve “Olumsuz Tutum” boyutlarında farklılaşmazken “Beğeni” boyutunda ve ölçek genelinde farklılaşmaktadır ($p<0,05$).

Kursiyerlerin özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeylerinin mezun olunan okul türü değişkenine bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumlarının mezun olunan okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA testi

Boyut	f, \bar{x} ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları				F	p	Farklar
	Okul Türü	n	\bar{x}	s	Var. K.	KT	df	KO			
Beğeni	(1) Y. Okul	19	3,92	,690	G. Arası	,767	2	,383	1,03	,369	
	(2) Diğer Fak	55	3,89	,574	G. İçi	63,834	167	,382			
	(3) Eğitim Fak	96	3,76	,627	Toplam	64,601	169				
	Toplam	170	3,82	,618							
Duyarlık	(1) Y. Okul	19	4,22	,629	G. Arası	,267	2	,133	,328	,721	
	(2) Diğer Fak	55	4,33	,654	G. İçi	67,844	167	,406			
	(3) Eğitim Fak	96	4,35	,629	Toplam	68,110	169				
	Toplam	170	4,33	,634							
Olumsuz Tutum	(1) Y. Okul	19	4,44	,643	G. Arası	2,476	2	1,238	2,196	,115	
	(2) Diğer Fak	55	4,27	,837	G. İçi	94,153	167	,564			
	(3) Eğitim Fak	96	4,09	,716	Toplam	96,628	169				
	Toplam	170	4,19	,756							
Ölçek Geneli	(1) Y. Okul	19	4,15	,582	G. Arası	,612	2	,306	1,09	,336	
	(2) Diğer Fak	55	4,11	,486	G. İçi	46,592	167	,279			
	(3) Eğitim Fak	96	4,00	,540	Toplam	47,204	169				
	Toplam	170	4,05	,528							

Tablo 5'te görüldüğü gibi kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumları, mezun olunan okul türü değişkenine bağlı olarak "Beğeni", "Duyarlık", "Olumsuz Tutum" boyutlarında ve ölçek genelinde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Kursiyerlerin özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum düzeylerinin aile içerisinde ya da yakın çevrelerinde özel eğitim gereksinimli birey olup olmasına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların özel eğitim gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının ailelerinde ya da yakın çevrelerinde özel gereksinimli birey olup olmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin T-testi

Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	s	t	p
Beğeni	Evet Var	58	3,96	,691	2,102	,037
	Hayır yok	112	3,75	,566		
	Toplam	170				
Duyarlık	Evet Var	58	4,42	,703	1,333	,184
	Hayır yok	112	4,28	,594		
	Toplam	170				
Olumsuz Tutum	Evet Var	58	4,38	,642	2,459	,015
	Hayır yok	112	4,09	,792		
	Toplam	170				
Ölçek Geneli	Evet Var	58	4,20	,565	2,603	,010
	Hayır yok	112	3,98	,494		
	Toplam	170				

Tablo 6'da görüldüğü gibi katılımcıların özel eğitim gereksinimli bireylere yönelik tutumları, ailesinde ya da yakın çevrelerinde özel gereksinimli birey olup olmasına göre "Duyarlık" boyutunda farklılaşmazken "Beğeni" ve "Olumsuz Tutum" boyutları ile ölçek genelinde farklılaşmaktadır ($p<0,05$).

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin öğretmenlik öz yeterlik inançlarına ilişkin bulgular

Veri toplama aracına verilen cevapları çerçevesinde, kursiyerlerin öğretmenlik öz yeterlik inançlarına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançları

Öğretmen Özyeterlik Ölçeği Boyutları	n	\bar{x}	s
Öğrenci Katılımı	170	3,86	,494
Öğrenci Stratejileri		4,03	,424
Sınıf Yönetimi		4,05	,488
Ölçek Geneli		3,99	,430

Tablo 7'de görüldüğü gibi katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançları "Öğrenci Katılımı" boyutunda yüksek ($\bar{x}=3,86$), "Öğrenci Stratejileri" boyutunda yüksek ($\bar{x}=4,03$), "Sınıf Yönetimi" boyutunda yüksek ($\bar{x}=4,05$) ve ölçek genelinde yüksek ($\bar{x}=3,99$)'tir.

Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının bazı değişkenlere bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen analiz bulgularına aşağıda tablolar içerisinde yer verilmiştir.

Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının öğrenim düzeyi değişkenine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının öğrenim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA testi

Boyut	f, \bar{x} ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları				F	p	Farklar
	Öğren. Düzeyi	n	\bar{x}	s	Var. K.	KT	df	KO			
Öğrenci Katılımı	(1) Ö. Lisans	16	3,94	,379	G. Arası	,451	2	,225	,921	,400	
	(2) Lisans	129	3,83	,519	G. İçi	40,879	167	,245			
	(3) Y. Lisans	25	3,96	,419	Toplam	41,330	169				
	Toplam	170	3,86	,494							
Öğrenci Stratejileri	(1) Ö. Lisans	16	4,06	,332	G. Arası	,157	2	,079	,433	,649	
	(2) Lisans	129	4,01	,438	G. İçi	30,360	167	,182			
	(3) Y. Lisans	25	4,09	,410	Toplam	30,517	169				
	Toplam	170	4,03	,424							
Sınıf Yönetimi	(1) Ö. Lisans	16	4,10	,350	G. Arası	,132	2	,066	,275	,760	
	(2) Lisans	129	4,03	,511	G. İçi	40,115	167	,240			
	(3) Y. Lisans	25	4,10	,449	Toplam	40,247	169				
	Toplam	170	4,05	,488							
Ölçek Genel	(1) Ö. Lisans	16	4,04	,309	G. Arası	,217	2	,108	,583	,559	
	(2) Lisans	129	3,97	,452	G. İçi	31,033	167	,186			
	(3) Y. Lisans	25	4,06	,376	Toplam	31,250	169				
	Toplam	170	3,99	,430							

Tablo 8’de görüldüğü gibi katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançları öğrenim durumları değişkenine bağlı olarak “Öğrenci Katılımı”, “Öğrenci Stratejileri”, “Sınıf Yönetimi” olmak üzere tüm boyutlarda ve ölçek genelinde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının mezun olunan okul türü değişkenine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının mezun olunan okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA testi

Boyut	f, \bar{x} ve SS değerleri				ANOVA Sonuçları				F	p	Farklar
	Okul Türü	n	\bar{x}	s	Var. K.	KT	df	KO			
Öğrenci Katılımı	(1) Y. Okul	19	3,84	,451	G. Arası	,083	2	,041	,168	,846	
	(2) Diğer Fak	55	3,89	,443	G. İçi	41,247	167	,247			
	(3) Eğitim Fak	96	3,85	,532	Toplam	41,330	169				
	Toplam	170	3,86	,494							
Öğrenci Stratejileri	(1) Y. Okul	19	4,01	,404	G. Arası	,003	2	,001	,008	,992	
	(2) Diğer Fak	55	4,03	,338	G. İçi	30,514	167	,183			
	(3) Eğitim Fak	96	4,02	,474	Toplam	30,517	169				
	Toplam	170	4,03	,424							
Sınıf Yönetimi	(1) Y. Okul	19	4,07	,490	G. Arası	,051	2	,026	,106	,899	
	(2) Diğer Fak	55	4,02	,397	G. İçi	40,196	167	,241			
	(3) Eğitim Fak	96	4,06	,536	Toplam	40,247	169				
	Toplam	170	4,05	,488							
Ölçek Genel	(1) Y. Okul	19	3,98	,422	G. Arası	,000	2	,000	,001	,999	
	(2) Diğer Fak	55	3,99	,340	G. İçi	31,250	167	,187			
	(3) Eğitim Fak	96	3,99	,478	Toplam	31,250	169				
	Toplam	170	3,99	,430							

Tablo 9’da görüldüğü gibi katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançları mezun olunan okul türü değişkenine bağlı olarak “Öğrenci Katılımı”, “Öğrenci Stratejileri”, “Sınıf Yönetimi” olmak üzere tüm boyutlarda ve ölçek genelinde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmenlik öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiye dönük bulgular

Araştırma amacı çerçevesinde özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmenlik öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönük olarak gerçekleştirilen Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmenlik öz yeterlik inançları arasındaki ilişki

Düzye	n	r	p
Özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum	170	,239	,002
Öğretmen öz yeterlik inancı			

Tablo 10'da görüldüğü gibi özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmen öz yeterlik inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü çok yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r = ,239$; $p < ,01$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı biçimde elde edilen sonuçlara, alanyazın tartışmalarına ve ulaşılan sonuçlar çerçevesinde geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeylerine ilişkin sonuçlar

Yaygın Eğitim hizmeti kapsamında Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan 80 saatlik Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları Kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutum düzeylerinin “Duyarlık” boyutunda çok yüksek, “Beğeni” ve “Olumsuz Tutum” boyutları ile ölçek genelinde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun genelinde de görüldüğü gibi özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük bir hassasiyet ve duyarlılık olduğu saptanmıştır. Ayrıca olumsuz ifadeler içeren “Olumsuz Tutum” boyutuna verilen cevapların analiziyle kursiyerlerin engelli bireylere karşı algılarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birey ve öğrenci olarak toplum içerisinde var olan engellilere dönük kapsayıcı bir yaklaşıma sahip olunduğu söylenebilir. Kişilerin engellilere yönelik olumlu ve yüksek düzeyde tutuma sahip oldukları sonucunu ortaya koyan bir çalışmada Arısoy (2022), engellilere yönelik “duygu” tutum düzeyinin orta, “düşünce” ve “davranış” tutum düzeyinin yükseğe yakın ve toplam tutum düzeyinin de orta düzey üstünde olduğunu saptamıştır. Yürütülen çalışmada dikkat çeken nokta; sosyal hizmete ilişkin eğitim almış olan katılımcıların tutum düzeylerinin eğitim almamış olanlara kıyasla daha yüksek olmasıdır. Bu da göstermektedir ki; sunulacak eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla engellilere yönelik tutum düzeyleri artırılabilir. Tutumun, bilgi ve deneyimlerle elde edilen kazanımların süreç içerisinde eğilime dönüşmesine bağlı olarak gelişeceği bu sonucu açıklamaktadır. Nitekim Sarı, Yılmaz, Aslan Bağcı ve Gökdağ (2021) araştırmalarında katılımcıların düşüncelerinin olumlu, duyu ve davranışlarının ise olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada meslek lisesi mezunu olan ve özel eğitim dersi alan katılımcıların daha pozitif bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmada; kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumlarının öğrenim düzeylerine (ön lisans, lisan ve yüksek lisans) bağlı olarak “Duyarlık” ve “Olumsuz Tutum” boyutlarında farklılık göstermediği saptanmıştır. Bunun yanında Ön lisans mezunu olan katılımcıların Özel Eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumlarının, “Beğeni” boyutunda ve ölçek genelinde Lisans mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada; kursiyerlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumlarının mezun olunan okul türü (Yüksek Okul, Diğer Fakülteler, Eğitim Fakültesi) değişkenine bağlı olarak ölçeğin “Beğeni”, “Duyarlık”, “Olumsuz Tutum” boyutlarında ve ölçek genelinde farklılaşmadığı saptanmıştır. Son olarak araştırmada, çalışmaya dahil olan katılımcıların ailelerinde ya da yakın çevrelerinde özel eğitim ihtiyacı olan birey bulunup bulunmamasına bağlı olarak tutum düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu kapsamda; “Duyarlık” boyutunda farklılaşma görülmezken, aile içerisinde ya da yakın çevrelerinde özel eğitim gereksinimli birey olan katılımcıların “Beğeni” ve “Olumsuz Tutum” boyutları ile ölçek genelinde daha yüksek düzeyde tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutum düzeylerinin incelendiği araştırmada Pesen ve Demirhan (2021), ailede ya da yakın çevrede özel eğitim ihtiyacı olan birey olup olmasına bağlı olarak tutum düzeylerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırma sonucu ile benzerdir. Bu sonuç, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere dönük tutum oluşmasında bireyin yaşantı alanı içerisinde konuya ilişkin deneyimlerinin etkili olması ile açıklanabilir. Nitekim tutum oluşması bilişsel birikim gerektirmektedir. Konuya ilişkin sahip olunan bilgi ve yaşantı deneyimleri tutum oluşmasında belirleyici unsurdur.

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin öğretmenlik öz yeterlik inançlarına ilişkin sonuçlar

Araştırmada özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin öğretmenlik mesleği öz yeterlik inançlarının veri toplamada kullanılan ölçeğe verdikleri cevaplara göre “Öğrenci Katılımı”, “Öğrenci Stratejileri” “Sınıf Yönetimi” boyutlarında ve ölçek genelinde yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Katılımcıların öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançları araştırmaya dahil olan kursiyerlerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak farklılaşmamaktadır. Araştırmaya dahil olan Ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde öğrenime sahip olan kursiyerlerin tamamının ölçeğin tüm alt boyutlarında ve ölçek genelinde yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklı öğrenim düzeylerine sahip olunmasıyla birlikte tüm katılımcıların yüksek düzeyde mesleki öz yeterlik inancına sahip olmaları öğretmenlik

uygulamalarından umulan başarılı sonuçların elde edilebilmesine dönük umut verici olmakla birlikte kişilerin kendilerine olan güven ve inançları ile açıklanabilir. Katılımcıların öğretmenlik öz yeterlik inançlarının mezun olunan okul türü değişkenine bağlı olarak yine “Öğrenci Katılımı”, “Öğrenci Stratejileri”, “Sınıf Yönetimi” olmak üzere tüm boyutlarda ve ölçek genelinde farklılaşmadığı saptanmıştır. Yüksek Okul, Eğitim Fakültesi ve diğer fakülte türlerinden mezun olan katılımcıların tümünün bütün alt boyutlarda ve ölçek genelinde yüksek düzeyde öğretmenlik öz yeterlik inancına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın araştırmalarının bir kısmında öğretmenlik öz yeterlik inanç düzeyleri bazı değişkenlere bağlı olarak farklılıklar ortaya konulmuş olmakla birlikte özellikle, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı sayılabilecek bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmış çalışmalar daha çoktur. Gönüldaş ve Gümüşkaya (2022) özel eğitim öğretmen adaylarının ve görevde olan öğretmenlerinin öz yeterlik algılarını belirlemek üzere yürüttükleri araştırmalarında öz yeterlik inançlarının eğitim durumu, lisans programı ve okul türü değişkenlerine göre anlamlı sayılabilecek düzeyde farklılaşma olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karabulut, Yandı ve Kaya (2019) özel eğitim öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin öz yeterlik inançlarını inceledikleri araştırmalarında, öz yeterlik düzeylerinin sınıf düzeyi, genel akademik başarı ve okunan özel eğitim bölümüne ilişkin önceden bilgi sahibi olma durumu değişkenlerine bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yavuz (2020) özel eğitim öğrencileriyle çalışan öğretmenlerin sahip oldukları öğretmenlik mesleği öz yeterlik inanç düzeylerini bazı değişkenler altında incelediği çalışmada; meslektaşlarından destek görme, özel eğitim öğrencileriyle çalışmaktan hoşnut olma, çalıştığı öğrenci grubu, yaş ve mesleki kıdem değişkenlerine bağlı olarak herhangi bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalardaki farklılaşma olmamasına dönük bu sonuçlar benzer ve bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inancının yüksek olması ve değişkenlere bağlı olarak farklılaşma görülmemesi, öğretmenlik mesleğine karşı duyulan olumlu tutum ve mesleki bağlılık ile açıklanabilir. Ayrıca araştırmanın kursu tamamlayan kişilerle yürütülmüş olması bu sonucun elde edilmesine katkı sağlamıştır denilebilir. Kursiyerlerin katıldıkları kursta edindikleri bilgilere bağlı olarak öğretmenlik öz yeterlik inançlarının artmasına yardımcı olduğu, öğretmenlik öz yeterlik inançlarının gelişmesine dönük katkı sağladığı söylenebilir. Benzer araştırmanın henüz kurs tamamlanmadan ya da kursun başlangıcından önce yapılması halinde öğretmenlik öz yeterlik inancının bu oranda yüksek çıkmayabileceği ön görülebilir. Bu bağlamda yürütülen kursun öğretmenlik öz yeterlik inancına dönük faydalarının olduğu da ortaya konmuş olacaktır.

Özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmenlik öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiye dönük sonuçlar

Araştırmada özel eğitim uygulamaları kursiyerlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik tutumları ile öğretmen öz yeterlik inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görülmektedir ki özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle çalışacak olan öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük olumlu tutuma sahip olmaları öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inancı sergilenmesine etki etmektedir. Konuya ilişkin sahip olunan duyarlılık ve olumlu tutum mesleğin icra edilmesine dönük bir öz güven oluşturmaktadır. Bu durum öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri tanımaları, onlara karşı nasıl davranılacağına ilişkin bilgi sahibi olunması, olası güçlükler karşısında ne gibi tedbirler alınabileceği konusundaki farkındalıktan kaynaklanmaktadır denilebilir. Söz konusu olumlu tutuma sahip olmak aynı zamanda özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle iletişim kurma ve sürdürmede belirleyici bir faktördür. Bu durumda, kurulabilecek ve sürdürülecek iletişim gücüne bağlı olarak öğretmenler, süreci yönetme ve olaylara müdahale etme noktasında kendilerini yetkin hissedecekler ve öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inancı taşıyacaklardır. Sahip olunan iletişim becerisinin tutum ve öğretmenlik öz yeterlik inancına olumlu yansımaları olacaktır. Sarı, Yılmaz, Aslan Bağcı ve Gökdağ (2021) araştırmalarında bireylerin sahip oldukları iletişim becerileriyle engellilere yönelik tutumun düşünce boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda; iletişim becerisi yüksek olan bireylerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük tutumları daha olumludur. Başka bir ifadeyle; bireylerin sahip oldukları iletişim becerileri tutum ve davranışları üzerinde etkilidir. Etkin bir iletişim becerisine sahip olan bireylerin kendilerine olan güvenlerinin daha yüksek, sosyal anlamda iletişime açık, dışa dönüktür. Bu özelliklere bağlı olarak ise bu kişilerin mesleğe dönük tutumları da olumlu yönde etkilenmektedir denilebilir.

Öneriler

Araştırmada, genel olarak katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yani engellilere dönük yüksek düzeyde bir tutuma sahip oldukları bununla birlikte tutum düzeylerinin istatistiksel olarak öğrenim durumuna bağlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Toplum olarak kültürel ve inanç unsurlarına bağlı olarak engellilere dönük olumlu tutuma sahip olunduğu söylenebilir. Ancak bu tutum özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin gereksinimlerinin neler olduğu bilinmeden yüzeysel olarak kültürel bir öğrenmeden kaynaklı denilebilir. Oysa tutum oluşmasında bilişsel boyut önemlidir. Dolayısıyla engellilere dönük olumlu tutum davranışı kazanılması ve sergilenmesine kaynaklık

edecek öğrenme ortamlarının oluşturulması önerilmektedir. Özellikle yaşamın ileriye dönük dönemlerinde sergilenecek tutum davranışlarının ilk kazanıldığı okul öncesi dönemden itibaren konu okullarda ele alınmalı ve özel eğitim ve özel eğitim ihtiyacı olan birey konularında bir eğitim politikası uygulanmalıdır.

Araştırmada özel eğitim ihtiyacı olan bireylere dönük sahip olunan olumlu tutumun öğretmenlik mesleği öz yeterlik inancına pozitif yönlü etkide bulunduğu saptanmıştır. Öğretmenlik mesleğinden umulan faydanın ve başarının elde edilmesinde öz yeterlik inancı ön koşullardadır. Dolayısıyla mesleki başarının elde edilmesi aynı zamanda özel eğitim öğrencilerinin eğitim öğretim sürecinden üst seviyede yararlanmaları özel eğitime ilişkin olumlu tutumun geliştirilmesine ve özel eğitim konusundaki bilgi ve donanımına bağlı olacaktır. Bu çerçevede Halk Eğitimi Merkezleri tarafından düzenlenen ve özel eğitim alanında ücretli öğretmen olarak görevlendirilmeye esas olan kursun daha uzun süreli ve uygulama ağırlıklı planlanması, mevcut kurs programının revize edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abide, Ö. F. (2020). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme politikalarının öğretmen yetiştirme programlarına ve istihdamına yansımaları (sınıf öğretmenliği örneği)*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alım, M., ve Bekdemir, Ü. (2006). Coğrafya öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Milli Eğitim Dergisi*(172), 263-275.
- Altınışık, İ., ve Peker, H. S. (2012). Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1-13.
- Arısoy, A. (2022). Sosyal Hizmetle İlgili Eğitim Alma Durumuna Göre Gençlerin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(2), 294-308.
- Çapa, Y., Çakıroğlu, J., ve Sarıkaya, H. (2005). Öğretmen Özyeterlik Ölçeği Türkçe Uyarlamasının Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 74-81.
- Çetinkaya, F. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gönüldaş, H., ve Gümüşkaya, Ö. (2022). Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik Alguları ile Kaygı ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 19 - 43.
- HÜEF. (2017). *Türkiye’de Öğretmen Eğitimi ve İstihdamı: Mevcut Durum ve Öneriler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum Algı İletişim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Karabulut, A., Yandı, A., ve Kaya, A. (2019). Özel Eğitim Bölümünde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnançlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(2), 555-574.
- Karadağ, N., ve Balkar, B. (2015). Toplumsal Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Eğitim. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 225-239.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, S., ve Kartalhoğlu, S. (2010). Okul temelli mesleki gelişim modeline yönelik koordinatör görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 115-130.
- Korkut, K. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile sınıf yönetimi beceri alguları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Köse, E. T. (2022). Özel Eğitim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Bağlı Olarak İncelenmesi. *Route Educational & Social Science Journal*, 9(5), 231-248.
- MEB. (2018). Öğretmenlik ve Öğretim Alanı. *Ücretli Öğretmenler için Özel Eğitim Uygulamaları Kurs Programı*. Ankara: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.
- MEB. (2020, 7 20). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. 8 1, 2022 tarihinde <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39> adresinden alındı
- ÖYEGM. (2010). *Okul Temelli Mesleki Gelişim Kılavuzu*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.

- Özkal Sayan, İ., ve Berk, P. (2020). Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığında Öğretmen İstihdamı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 780-793.
- Özyürek, M. (2013). *Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pesen, A., ve Demirhan, M. (2021). Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 141-158.
- Sarı, H., Yılmaz, E., Aslan Bağcı, Ö., ve Gökdağ, H. (2021). Çocuk Gelişimi Programı Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 57-73.
- Sezgin, F., ve Sönmez, E. (2018). Örgüt kültürü ve iklimi çalışmalarının sistematik incelemesi: bir içerik analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 257-275.
- TBMM. (1982). *T.C. Anayasası*. Ankara.
- Töremen, F. (2010). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: İdeal Kültür.
- Üredi, I., ve Üredi, L. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine, buldukları sınıflara ve başarı düzeylerine göre fen öğretimine ilişkin öz-yeterlilik inançlarının karşılaştırılması. *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-8.
- Yaralı, D. (2015). Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 1-11.
- Yavuz, M. (2020). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Öz Yeterlilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(55), 1-25.
- Yenilimez, K., ve Özabacı, N. Ş. (2003). Yatılı öğretmen okulu öğrencilerinin matematik ile ilgili tutumları ve matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 132-146.